

Zalai Ernő

1943–2021

Elhunyt a magyar közgazdaság-tudomány meghatározó alakja, Zalai Ernő. Megosztó személyiség volt, aki az igazságot kereste szenvedélyesen, nem különféle érdekszövetségek jóindulatát. Nem lehetett őt iskolába sorolni. Levelező tagi székfoglalójában játékosan ki is mondta: ahogy példaképét, Neumann Jánost, úgy őt sem lehet besorolni, katalogizálni (*Zalai* [1999]).

Zalai azon közgazdász-nemzedék képviselőjeként végzett 1966-ban, amelyik ószintén hitt a racionalitás uralmában. Úgy vélte: a matematika eszközeivel cáfolhatatlan bizonyítékokkal láthatjuk el a döntéshozókat, akik tudhatják, hogy mi miért történik, mit lehet és kell tenni a dolgok megjavításához (*Zalai* [1982]). Viszonylag korán szembesült azzal, hogy a lehetséges legjobb és a hatalmi szempontból célszerű ritkán esik egybe. De sosem adta föl a reményt: ha legalább elvileg és elvontan tudjuk, mit kellene tennünk, esetleg meg is tesszük azt. Erről szól a gazdasági modellek alkalmazhatóságáról értekező oxfordi kötet, amely társszerkesztésében jelent meg, és a szakma első vonalából származó szerzők jegyzik a benne közölt tanulmányokat (*Bergman–Jorgenson–Zalai* [1990]). Az alkalmazások mellett és a gyakorlaton túl főképp az érdekelte, hogy honnan tudjuk, amit tudunk, és hogyan tudjuk bizonyítani meglátásainkat. Az életművét összegző, monumentális, kétkötetes Matematikai közgazdaságtan (*Zalai* [2011–2012]) a szűkebb és a tágabb szakma szempontjából kiemelkedő, időtálló és alapos áttekintése a közgazdaságtan egyik fontos területének. Ez annál is figyelemreméltóbb, mert mindezt anélkül éri el, hogy a módszertani fetisizmus vagy a technikai egyoldalúság hibájába esne, ami inkább elkerülhetetlen, semmint szokásos e téren. A hetvenedik születésnapja alkalmából összeállított ünnepi tanulmánykötet ékes bizonyítéka volt annak, hogy ez a törekvése nemzedékeken és politikai irányultságokon túlmutató, szakmánkban szokatlanul egyhangú elismerést hozott számára versenytársaitól is (*Csekő* [2013]).

Zalai Ernő nem volt szobatudós. Élete összefonódott a közgazdasági felsőoktatás megújításával, színvonalának emelésével és nemzetközi követelmények meghonosításával. 1979-től vezette a közgazdasági egyetemen létrejött – akkor még egyedüli – módszertani intézetet. Különösen fontos volt, ahogy már a rendszerváltozás előtt elindította – Csáki Csabával szövetségben – az egyetemi képzés ideológiamentessé

tételét. Jól mutatja a korszak eredményeit az egy évtizeddel később Temesi Józseffel közösen szerkesztett, angol nyelvű kötet (*Temesi-Zalai* [1999]), amely a mai napig is jól olvasható, reprezentatív áttekintést ad a korszak – és benne mindenekelőtt a közgazdasági egyetem – akkor még pezsgő szellemi életéről. 1998-ban választották meg az MTA levelező, 2004-ben pedig rendes tagjává. Éveken át volt a Gazdaságtudományi Minősítő Bizottság,¹ 2014 és 2017 közt pedig a 11 akadémiai osztály közös Doktori Tanácsának elnöke.

E tudományszervező tevékenysége sok ellenséget is szerzett neki, hiszen ezekben az eljárásokban rendszeresen és intézményesen lépett föl a klikkszellem, a belterjesség és a nemzetközi teljesítmények mellőzése ellen, a nemzetközi jó gyakorlatok meghonosítása és kikényszerítése érdekében. Ugyanakkor óvott attól a – sajnos elterjedt – gyakorlattól, hogy a tudományérés számszerű és sokszor gyengén megalapozott, nem körülhatárolt, térben-időben bizonytalan adatbázisából önkényesen szemezgetve, az egyes kutatók eredményeinek tudományos és társadalmi kontextusát, jelentőségét mellőzve hozzanak megfellebbezhetetlen ítéleteket (*Csaba-Szentes-Zalai* [2014]).

Zalai Ernő szívén viselte a magyar nyelv, ezen belül különösen a haldokló tudományos könyvkiadás és a szakfolyóiratok ügyét. Kiemelten fontosnak tartotta a Közgazdasági Szemle szerepét, minőségbiztosító és pluralista küldetésének megőrzését. Kritikus időpontokban eredménnyel lépett fel az ellen, hogy egyes intézmények és érdekcsoportok, netán a politika erői maguknak sajátítsák ki a magyar közgazdasági kutatások e zászlóshajóját. A Szemle munkáját több mint három évtizeden át a szerkesztőbizottság tagjaként, 2011-től pedig a folyóiratot kiadó Közgazdasági Szemle Alapítvány felügyelőbizottságának elnökeként is segítette.

Olyan ember távozott közülünk, akinek a minőség, a tudományos igényesség, a pártatlanság és a nemzetközi színvonal iránti elkötelezettségét ellenfelei sem vonták kétségbe. Nagy úrt hagyott maga mögött. Emlékét megőrizzük.

Hivatkozások

- BERGMAN, L.–JORGENSEN, D. W.–ZALAI, E. (szerk.) [1990]: *General Equilibrium Modelling and Economic Policy Analysis*. Basil Blackwell, Oxford.
- CSABA LÁSZLÓ–SZENTES TAMÁS–ZALAI ERNŐ [2014]: *Tudományos-e a tudományérés?* Magyar Tudomány, 175. évf. 4. sz. 442–466. o.
- CSEKŐ IMRE (szerk.) [2013]: *Matematikai közgazdaságtan. Elmélet, modellezés, oktatás*. Műszaki Kiadó, Budapest.
- TEMESI JÓZSEF–ZALAI ERNŐ (szerk.) [1999]: *Back to a Market Economy*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ZALAI ERNŐ [1982]: *Computable general equilibrium models: an optimal planning perspective*. *Mathematical Modelling*, Vol. 3. No. 5. 437–451. o.

¹ Az MTA IX. Osztályának Gazdaságtudományi Minősítő Bizottsága az összes közgazdasági diszciplína egységes akadémiai értékelését végző testület.

- ZALAI ERNŐ [1999]: Neumann János – klasszikus vagy neoklasszikus? Akadémiai székfoglaló előadás. Megjelent: A közgazdaságtan metodológiájáról és a matematikai közgazdaságtanról a Neumann-modell ürügyén. *Közgazdasági Szemle*, 46. évf. 7–8. sz. 600–628. o.
- ZALAI ERNŐ [2011–2012]: *Matematikai közgazdaságtan*, I.–II. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Csaba László

Csaba László az MTA rendes tagja, egyetemi tanár, Közép-európai Egyetem, Bécs és Budapesti Corvinus Egyetem.